

Welbevinden in verrijkingsgroepen

Een exploratief onderzoek naar de mate van welbevinden van leerlingen in verrijkingsgroepen ten opzichte van de eigen groep.

Patty van Scherpenzeel – Mollema
September 2002

Inhoudsopgave

Inleiding.....	3
Hoofdstuk 1 Opzet van het onderzoek.....	5
1.1 De SchoolVragenLijst	5
1.2 Opzet van het onderzoek	6
Hoofdstuk 2 Beschrijving van de aan het onderzoek deelnemende verrijkingsgroepen	8
2.1 Basisschool 't Palet in Diemen	8
2.2 Plusklas den Bosch.....	9
2.3 Eerste Leidse Schoolvereniging	10
2.4 Verrijkingsklassen in Bussum	11
2.5 Albatros te Goor	13
2.6 Schematisch overzicht van de aan het onderzoek deelnemende verrijkingsgroepen	14
Hoofdstuk 3 Resultaten SchoolVragenlijst	17
3.1 Resultaten basisschool 't Palet Diemen	18
3.2 Resultaten Plusklas den Bosch	19
3.3 Resultaten basisschool E.L.S. Leiden.....	20
3.4 Resultaten verrijkingsklassen Inge Korstanje Bussum.....	22
3.5 Resultaten basisschool de Albatros Goor	23
3.6 Informatie over de totale groep aan het onderzoek deelnemende leerlingen	24
Hoofdstuk 4 Bespreking en interpretatie van de resultaten	25
4.1 Basisschool 't Palet Diemen	25
4.2 Plusklas den Bosch.....	25
4.3 Basisschool E.L.S. Leiden.....	26
4.4 Verrijkingsklassen van Inge Korstanje Bussum	26
4.5 Basisschool de Albatros Goor	27
4.6 Totale groep deelnemende leerlingen.....	27
Hoofdstuk 5 Conclusies en aanbevelingen	29
5.1 Conclusies	29
5.2 Aanbevelingen	29
Literatuur	30

Inleiding

Er zijn vele betekenissen van het begrip hoogbegaafdheid. Wetenschappers hanteren even zoveel termen in diverse theorieën. Deze verscheidenheid is terug te vinden in diverse verklaringsmodellen, Mönks & Mason (1993). Het Meerfactorenmodel van Hoogbegaafdheid (Mönks, 1992), dat gebaseerd is op het drie-ringen model van Renzulli (1978) is een combinatie van een prestatie georiënteerd model en een socio-cultureel georiënteerd model. Dit model wordt binnen scholen, net als in de onderzochte verrijkingsgroepen, in de praktijk veelal al basis gebruikt voor het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen.

model

Renzulli en Mönks spreken van begaafdheid als een dynamisch proces. Naast een hoge intelligentie moeten ook creativiteit en motivatie aanwezig zijn. Vervolgens wordt door Mönks ook gekeken naar factoren in de omgeving : gezin, school en peers (vrienden). Pas bij een goed samenspel van alle zes factoren kan hoogbegaafdheid zich goed ontwikkelen en kunnen zich hoge prestaties voordoen.

Als ouder heb ik ervaren dat het gezin als stimulerende factor alleen volstrekt onvoldoende is. De school dient de kinderen individueel en als groep (peers) optimaal uit te dagen, zowel binnen de eigen groep als daar buiten. Binnen de klas kan de leerstof compact, verrijkt, verbreed en verdiept worden aangeboden. Veel basisscholen gebruiken daarvoor weektaken vanuit het Dalton-onderwijs. Gallagher & Gallagher (1994) geven aan dat daarnaast gezamenlijk studeren in kleine groepen, zoals verrijkingsgroepen, een goede stimulans is voor (hoog)begaafde kinderen. Omdat herkenning en erkenning van de (hoog)begaafde leerling niet alleen vanuit zijn volwassen omgeving van belang is, verdient het aanbeveling om de (hoog)begaafde leerlingen een of meer keren per week de gelegenheid te bieden elkaar in de school te ontmoeten en samen te werken aan een project (van Gerven, 2001). Vanuit sociaal perspectief kan worden gekozen voor een groepsoverstijgend aanbod (van Gerven, 2001).

In het kader van mijn afstudeeropdracht voor de ECHA specialisatie, wil ik de mate van welbevinden en de invloed van leeftijd en geslacht daarop, onderzoeken van leerlingen die zich in verrijkgroepen bevinden, ten opzichte van de eigen klas op de basisschool. Gekozen is voor dit onderzoek omdat ik hoop aan te tonen dat de deelnemende leerlingen een hogere mate van welbevinden verkrijgen door het deelnemen aan een verrijgingsklas. Door een hogere mate van welbevinden, het contact met (hoogbegaafde) verrijgingsklasgenoten en uitdagende leerstof worden de motivatie en de creativiteit van de leerling positief gestimuleerd. Het zelfbeeld van de leerling zal verbeteren en de leerling kan hoogbegaafd gedrag ontwikkelen. Verrijgingsklassen zullen als een waardevolle aanvulling gezien gaan worden binnen het onderwijs.

Invloedrijke groeperingen, hebben een grote invloed op de maatschappelijke oordelen over de leerprogramma's voor (hoog)begaafde leerlingen (Gallagher & Gallagher, 1994). In Nederland zou je onder andere het ministerie van Onderwijs & Wetenschappen, Kamerleden en organisaties als Weer Samen Naar School, Hint, Pharos en schoolbegeleidingsdiensten kunnen beschouwen als invloedrijke groeperingen. Het is van belang voor met name de financiële mogelijkheden voor verrijgingsklassen, dat deze invloedrijke groeperingen de noodzaak van deze programma's inzien. Dit kan onder andere door evaluatie van bestaande verrijgingsklassen (Carter, 1991) en via onderzoek. Doordat de verrijgingsklassen als noodzakelijk, waardevol en vreugdevol ervaren worden door de leerlingen, hun ouders, de scholen en deskundigen (Gallagher & Gallagher, 1994), zullen zij zelf ook voor positieve public relations zorgen.

Dit onderzoek wil hier graag een bijdrage aan leveren.

Hoofdstuk 1

Opzet van het onderzoek

1.1 De SchoolVragenLijst

De SchoolVragenLijst (SVL) van H.C.M. Vorst, Swets & Zeitlinger publishers heeft tot doel van 9 – 16 jarigen opvattingen en houdingen te inventariseren, die van belang zijn voor het onderwijsleerproces op school. Binnen dit onderzoek is gekozen voor de SVL omdat middels deze test het welbevinden, ofwel de sociaal-emotionele houding ten opzichte van het schoolleven, op een goede, weinig tijdrovende wijze te meten is. Behalve het verschil tussen de mate van welbevinden binnen de eigen klas en de verrijkingsklas, kan middels deze test ook gekeken worden naar een aantal mogelijke oorzaken van dit verschil.

De SVL is in twee versies uitgevoerd, een voor de groepen 6, 7 en 8 van de basisschool en een voor de groepen 1,2 en 3 van het voortgezet onderwijs. Beide versies bestaan uit twee verkorte vormen A en B. Daar het binnen dit onderzoek een evaluatie betreft, volstaat het een verkorte vorm af te nemen. Gekozen is voor de versie A voor het basisonderwijs.

De SVL bestaat uit de volgende hoofdonderwerpen, allen uit te splitsen naar een drietal onderwerpen:

Hoofdonderwerpen	Onderwerpen
A. Motivatie	1. LG LeertaakGerichtheid 2. CK Concentratie in de klas 3. HA Huiswerk Attitude
B. Welbevinden	4. PS Plezier op school 5. SA Sociaal Aanvaard voelen 6. RL Relatie met Leerkrachten
C. Zelfconcept	7. UV UitdrukkingsVaardigheid 8. ZP Zelfvertrouwen bij Proefwerken 9. SV Sociale Vaardigheid
D. SVL-totaal	motivatie, welbevinden en zelfconcept

Tenslotte wordt de genormeerde schaalwaarde, ook wel stanine genoemd, **SW** (Sociale Wenselijkheid) aangegeven.

De uitslag van de SVL is een *inventarisatie* van opvattingen en houdingen en geeft géén diagnose van het hoe en waarom. In principe is het de bedoeling dat de uitslag een startpunt vormt voor nader onderzoek.

De opvattingen van de leerling worden via een scoringsprogramma, die de ruwe scores afzet tegen normgroepen, omgezet in staninescores. Deze geven de relatieve positie van de leerling aan ten opzichte van normgroepen op de 10 onderwerpen. Deze gegevens kunnen worden geïnterpreteerd als een aanwijzing voor de sterkte en richting van de houdingen van leerlingen.

1.2 Opzet van het onderzoek

Uit de mij bekende verrijkingsgroepen, heb ik een viertal groepen gevraagd mee te werken aan het onderzoek. Twee van de groepen, basisschool 't Palet te Diemen en de Eerste Leidsche Schoolvereniging, zijn binnenschoolse verrijkingsgroepen. De andere twee zijn bovenschoolse verrijkingsgroepen. De Plusklas in Den Bosch is een initiatief van WSNS regio Den Bosch en de verrijkingklassen van Inge Korstanje zijn privé-klassen in Bussum. De vijfde groep is mijn eigen experimentele binnenschoolse verrijkingsgroep op de basisschool van mijn kinderen de Albatros te Goor. Alle groepen hebben ingestemd mee te werken aan het onderzoek, omdat men van mening is dat er veel meer onderzoek moet plaatsvinden naar - en geld beschikbaar moet komen voor (hoog)begaafde leerlingen.

In de maanden april en mei 2002 heb ik alle deelnemende verrijkingsgroepen bezocht en één of meerdere bijeenkomsten van de verrijkingsgroepen bijgewoond. Voor een gekwalificeerd gebruik van de SVL is het belangrijk de handleiding voor de afname zorgvuldig te bestuderen en de vermelde richtlijnen zo goed mogelijk toe te passen. Alle leerkrachten van de verrijkingsgroepen hebben daarom tijdens een nagesprek, naast de set SVL's, schriftelijke informatie en instructie (zie bijlage I) ontvangen, teneinde een uniforme werkwijze te verkrijgen.

Belangrijk was dat de leerlingen de SVL zover zij dat wenselijk achten dubbel zouden scoren. In principe moesten de kinderen daartoe een antwoord geven op de stelling vanuit hun eigen klas op de basisschool. Dit gebeurde met een grijs potlood. Indien zij voor de verrijkingklas een ander antwoord wensten te geven deden ze dat met een rood potlood. Daardoor was het verschil tussen de eigen klas en de verrijkingklas te meten. Tevens kon je de mate van verschil tussen beide groepen worden gemeten.

In de periode april tot en met juni 2002 hebben alle groepen de SVL afgenomen. Middels een door Dr. W.A.M. Peters van het CBO te Nijmegen beschikbaar gesteld scoringsprogramma zijn alle SVL's verwerkt. De in de verrijkingsgroepen aanwezige kinderen uit de groepen 4 en 5 zijn binnen het scoringsprogramma als groep 6 leerlingen gekenmerkt. De ingevulde SVL's tezamen met de "grijze" en "rode" resultaten zijn teruggestuurd naar de leerkrachten.

Voor de verwerking van de gegevens heb ik een aantal zelf ontwikkelde modellen in Excel gebruikt.

Tenslotte is ook gekeken naar het hoofdonderwerp *welbevinden* binnen de totale groep deelnemende leerlingen: de opbouw van de behaalde stanines op het gebied welbevinden uitgesplitst naar staninescores en geslacht, maar ook naar de opbouw van het hoofdonderwerp uit de onderwerpen plezier op school (PS), sociaal aanvaard voelen (SA) en de relatie met de leerkracht (RL).

Hoofdstuk 2

Beschrijving van de aan het onderzoek deelnemende verrijkingsgroepen

2.1 Basisschool 't Palet in Diemen

Carola van Rijn en Willeke van der Molen

Basisschool 't Palet, sinds 1989 in Diemen, heeft op 1 september 2001 490 leerlingen verdeeld over 20 groepen en 32 personeelsleden. De school is gelegen in een nieuwbouwwijk. Vanaf het schooljaar 2000-2001 bestaan er een viertal plusgroepen, groepsgebonden van groep 5 tot en met 8. De groepen komen eens per 14 dagen een uur bijeen. Zowel Willeke als Carola begeleiden daarbij ieder 2 groepen. Carola is een ECHA-cursiste, heeft tijdens haar opleiding aan de Pedagogische Academie stage gelopen op een school voor hoogbegaafde kinderen in de V.S. en is ook afgestudeerd op dit onderwerp. Willeke heeft de opleiding van Rob Brunia afgerond en is tevens verbonden aan de verrijkingklas van Rob Brunia in Leiden.

De aanmelding van de leerlingen geschiedt door de leerkracht via een aanmeldingsformulier bij de intern begeleider. Een aantal leerlingen zijn na een test hoogbegaafd bevonden. De overige leerlingen zijn A of A+ leerlingen uit het leerlingvolgsysteem van Cito. De leerkracht vult de Si-Bel observatielijst van Kuipers in. Deze wordt door de plusleerkracht in overleg met de intern begeleider uitgewerkt. Na observatie binnen de klas en overleg tussen leerkracht, intern begeleider en plusleerkracht wordt een handlingsplan vastgelegd en de leerling (na positief advies) opgenomen in de plusklas.

Zowel Carola als Willeke hebben 120 uur op jaarbasis beschikbaar gekregen voor de plusklassen en het begeleiden van de leerkrachten bij het aanpassen van de leerstof binnen de klas. Tijdens het schooljaar 2001-2002 is ook het schoolbeleid voor plusleerlingen verder opgezet en vastgelegd. Overleg tussen beide plusklasleerkrachten vindt regelmatig plaats. Met de begeleiding van plusleerlingen uit de groepen 1 tot en met 4 is in schooljaar 2001-2002 een start gemaakt. Naast de genoemde beschikbare uren besteden beide leerkrachten erg veel privé-tijd aan hun plusgroepen.

In de Plusgroepen wordt gewerkt vanuit het meerfactorenmodel van Renzulli/Mönks. Vanuit het omgaan met ontwikkelingsgelijken wordt er een uitdaging gegeven op intellectueel gebied, waarbij een actieve en positieve werkhouding wordt gestimuleerd. De taxonomie van denkstrategieën van Bloom (kennis, begrip, toepassing, analyse, synthese en evaluatie) worden daarbij gebruikt.

Carola en Willeke hebben dezelfde werkwijze en leggen de activiteiten en afspraken met de leerlingen vast in een map. Bij ziekte kunnen ze elkaars plusgroepen overnemen.

Tijdens de eerste bijeenkomst vullen de leerlingen een infoblad over zichzelf in, waarbij ze hun interesses rangschikken. Ook vullen ze bij iedere bijeenkomst een activiteitenblad en kalenderblad in waarop ze gemaakte afspraken vastleggen en eventueel werkafspraken maken met de mede-plusklasleerlingen. Tussentijdse samenwerking wordt hierdoor gestimuleerd.

Iedere les van de plusgroep wordt gestart met een stukje uit de krant, een raadsel of een probleem. Vanuit de interessebladen wordt een project gekozen waar de kinderen gezamenlijk aan werken. Tijdens schooljaar 2001-2002 heeft groep 6 een monsterboek gemaakt voor hun klasgenoten. Groep 7 heeft een toneelstuk geschreven en opgevoerd. Vervolgens is de groep zich gaan verdiepen in het oude Egypte. Aan het einde van iedere plusgroepbijeenkomst krijgen alle leerlingen een individuele werkopdracht mee om in de eigen klas aan te werken.

De activiteiten binnen de plusklas worden geëvalueerd door de leerlingen en beoordeeld door de leerkracht van de plusgroep. Dit wordt op een extra blad toegevoegd aan het rapport. Uitgebreide informatie betreffende de plusklas van Carola is te vinden in haar major project.

2.2 Plusklas Den Bosch

Marita van den Heuvel, Lucy Stoffele en Sandra Bongers

De Plusklas is een opvang voor hoogbegaafde kinderen in het basisonderwijs binnen de regio Den Bosch. Van oorsprong is het een initiatief van ouders naar aanleiding van een enquête door de oudervereniging HINT. Uit die enquête is gebleken dat nogal wat kinderen op basisscholen vanwege hun begaafdheid in de problemen komen, met name op sociaal- en of emotioneel gebied. De enquêteresultaten hebben geleid tot de oprichting van de Werkgroep Hoogbegaafdheid met daarin een vertegenwoordiging van leerkrachten, intern begeleiders, directeuren, bovenschoolse managers, schoolbegeleiders, ambtenaren en ouders. In het voorjaar 2000 is gestart met een pilotgroep. Het door Lucy geschreven programma bevat een onderdeel sociale vaardigheidstraining. De succesvolle pilot heeft geleid tot de oprichting van de Plusklas onder verantwoording van WSNS regio Den Bosch. Deelname aan de Plusklas is mogelijk vanaf groep 4. Ongeveer de helft van de deelnemende leerlingen is na een test hoogbegaafd bevonden, de andere helft zijn A of A+ leerlingen vanuit het Cito leerlingvolgsysteem.

Tegelijkertijd werd er een opleiding voor leerkrachten gestart. Elke basisschool in de regio werd in de gelegenheid gesteld een leerkracht te laten bijscholen voor de opvang van hoogbegaafde leerlingen op de eigen school. Goed functionerende hoogbegaafde leerlingen en hoogbegaafde leerlingen met leertechnische problemen konden dan worden opgevangen op de eigen school, binnen de eigen klas en op sommige scholen tevens in binnenschoolse verrijkingsgroepen. Het bleek dat niet alle basisscholen hebben deelgenomen aan de scholing, of de scholing niet hebben afgerond.

Na een aanvankelijke start met een groep gedurende 8 weken is al snel gekomen tot een periode van 16 weken. In die 16 weken komen, in een lokaal op een basisschool voor speciaal onderwijs in Den Bosch, ongeveer 15 leerlingen op woensdagochtend bij elkaar. Twee gespecialiseerde leerkrachten begeleiden de groep. Zodoende zijn er twee groepen per schooljaar.

Aanmelding geschiedt door de school. Aangezien er een wachtlijst bestaat, komen niet alle kinderen direct aan de beurt. In principe nemen de kinderen eenmalig deel aan de plusklas, in een enkel geval mogen ze in een later stadium opnieuw terugkomen.

Een intakeformulier wordt door de school en de ouders ingevuld, waarna een kennismakingsavond voor ouders en leerkracht met de Plusklas en haar leerkrachten volgt. De Plusklas biedt workshops buiten schooltijd aan. Bovendien bestaat de mogelijkheid voor het aanvragen van collegiale consultatie. Ook geven ze informatie over materialen en ondersteuning bij het invoeren van beleidslijnen met betrekking tot hoogbegaafdheid. Tenslotte kunnen er begeleidende gesprekken plaatsvinden met ouders en leerkrachten. De leerkrachten van de Plusklas hebben elk 2 dagen per week beschikbaar voor bovengenoemde activiteiten en voorbereiding. De eigen scholen worden zoveel mogelijk betrokken bij de Plusklas. Door middel van een afspraakformulier en informatie in de map van de leerling weten de leerkrachten waar hun leerling mee bezig is in de Plusklas. Toch valt de medewerking van de scholen, mede door invalproblemen wat tegen. De periode wordt afgesloten met een bijeenkomst voor leerkracht, ib-ers, directeuren, ouders en leerlingen.

Tijdens de ochtend ziet het programma er als volgt uit :

9.00 – 9.30	ontvangst en kringactiviteiten : in de kring staat de sociale vaardigheidstraining aan de hand van zes denkhoeden centraal, onder andere middels rollenspelen.
9.30 – 10.30	werken aan lessen aan de hand van een project : bijvoorbeeld de projecten huizen, boten, bruggen en jungle
10.30 – 10.45	pauze-buiten spelen
11.00 –12.00	indien daar behoefte aan is, werk van de eigen school of verder met het project
12.00	opruimen en afsluiting

Er wordt gewerkt vanuit het model van Renzulli/Mönks. De kinderen werken in tweetallen om overleg en samenwerking te bevorderen. Vooraf wordt een leswijzer ingevuld. Zelfvertrouwen, zelfreflectie en metacognitieve denkprocessen worden gestimuleerd door vooral experimenterend en probleemoplossend bezig te zijn.

2.3 Eerste Leidse Schoolvereniging

Juliëtte van Deursen-Vreeburg

De ELS is een bijzonder neutrale school met een functie voor Leiden en omliggende gemeenten. De school telt ongeveer 250 leerlingen en 20 leerkrachten. De ouders betalen een vrijwillige schoolbijdrage, waardoor er extra geld beschikbaar is voor personeel en materialen. Het onderwijs vindt vooral op klassikale wijze plaats op een behoorlijk hoog niveau.

In januari 2000 werd er ruimte in de formatie vrijgemaakt voor de functie leerkracht begeleiding kinderen met ontwikkelingsvoorsprong voor de groepen 5 t/m 8, waaronder hoogbegaafde kinderen en onderpresteerders. Het aanbieden van aangepaste leerstof voor deze kinderen en het geven van instructie bleek in de praktijk een grote belasting te zijn voor leerkrachten. Op de ELS wordt

geprobeerd al bij de kleuters zicht te krijgen op kinderen met een grote ontwikkelingsvoorsprong. Dit gebeurt vooralsnog middels observaties van de leerkrachten en via signalen van de ouders. In de toekomst gaat wellicht gebruik gemaakt worden van de SI-DI/SiBel. In de onderbouw worden de taken waargenomen door de intern begeleider.

Voor de groepen 5 t/m 8 wordt gewerkt met extra taal- en rekengroepjes. Dit geeft de mogelijkheid om kinderen met een grote voorsprong op taal- en/of rekengebied extra lesstof aan te kunnen bieden. De groepen worden jaarlijks door de interne begeleider en Juliette samengesteld op grond van verslagen, signalen van de ouders, Cito-leerlingvolgsysteem, informatie van leerkrachten en eventueel onderzoek. De groeps grootte varieert van 5 tot 8 kinderen die 1x per week gedurende 45 minuten bij elkaar komen.

Daarnaast wordt de leerstof binnen de klas gecompact en krijgen de kinderen vanuit de verrijkingsgroepen een weektaak mee waar ze tijdens een deel van de klassikale lessen zelfstandig aan werken. Een groot deel van de kinderen neemt zowel deel aan de reken- als aan de taalgroepen. In totaal gaat het om 25 tot 30 kinderen binnen de bovenbouw. Er wordt gewerkt volgens het meerfactorenmodel van Renzulli/Mönks en volgens het model van Heller en Hany.

In de rekengroepen wordt de weektaak besproken en wordt er tijd besteed aan activiteiten op wiskundig gebied.

In de taalgroepen wordt steeds een periode van een aantal weken aan een bepaald thema gewerkt : filosofie, cryptologie, schrijven van werkstukken, gedichten, begrijpend lezen, discussiëren.

Overleg vindt plaats met de groepsleerkracht en intern begeleider. In ieder rapport komt een schriftelijke beoordeling.

Mondelinge evaluatie met de leerlingen vindt aan het einde van het schooljaar plaats.

2.4 Verrijkingsklassen in Bussum

Inge Korstanje-Aveskamp

In september 1998 is Inge gestart met een eerste verrijkingsklas, in september 2001 de tweede. Beide bestaan uit hoogbegaafde leerlingen van 7 tot 12 jaar. De privé verrijkingsgroepen van Inge komen 1 x per week op donderdagmiddag – de over het algemeen jongere leerlingen op basisschool Michiel de Ruiters- of op vrijdagmiddag – de oudere leerlingen in een lokaal van de Willem de Zwijger College in Bussum- van 13.15 tot 15.15 samen. Dit gebeurt onder schooltijd, waarbij de directies van de betreffende basisscholen schriftelijk toestemming hebben verleend tot afwezigheid. Het aantal bijeenkomsten per jaar is ongeveer 30. De groepen bestaan uit maximaal 15 leerlingen. De leerlingen komen zowel uit Bussum, Naarden, Hilversum als buiten de regio zoals Zeist, Weesp en Amsterdam.

Aanmelding geschiedt door de ouders. Soms zoeken zij contact op advies van een psycholoog, orthopedagoog of schoolarts. Vaak hebben zij zelf van het bestaan van de verrijkingsklas gehoord. De

aanleiding is veelal dezelfde : het gaat niet goed op school. Steeds vaker echter worden kinderen ook preventief aangemeld. Naar aanleiding van het eerste gesprek ontvangen de ouders een informatiepakket, waarin ook het formulier om toestemming tot afwezigheid is opgenomen. De ouders van de leerlingen sluiten een overeenkomst voor een jaar en betalen een maandelijkse bijdrage. De praktijk heeft inmiddels geleerd dat de meeste leerlingen de verrijkingsklas tot het einde van hun basisschooltijd blijft bezoeken. De groepen hebben daarom een behoorlijk constante samenstelling. Om de overgang naar het voortgezet onderwijs beter te laten verlopen wil Inge in de toekomst leerlingen die daar behoefte aan hebben de mogelijkheid bieden ook tijdens de brugklasperiode de verrijkingsklas te blijven bezoeken.

De verrijkingsklassen kennen twee doelstellingen : contact met ontwikkelingsgelijken, en op een hoog niveau met elkaar werken. Alle leerlingen zijn hoogbegaafd getest of door Inge, middels haar RT-praktijk, hoogbegaafd bevonden. Binnen de veilige sfeer van volledige acceptatie kunnen de leerlingen zich optimaal ontplooiën zodat ze op een breed terrein kunnen ontdekken wie ze zijn. Alle leerstof moet het divergente denken aanspreken en bevorderen. Dit bevordert het creatieve denken. Inge werkt volgens het meefactorenmodel van Renzulli/Mönks.

Tijdens de middag ziet het programma er als volgt uit :

15 min. Hart op de tong : wat is er de afgelopen week gebeurd?

75 min. Tong op je schoenen :

Cognitief gedeelte waarbij er sprake is van 4 elkaar afwisselende stromingen

- taalkundig, bijvoorbeeld lezen en het zelf maken van gedichten, een krant maken, aandacht voor toneel.
- logisch denken en redeneren
- de beurt aan de kinderen : spreekbeurten, debatten, presentaties
- filosofie, kunst en muziek

30 min. Vuur uit je sloffen : spelgedeelte

Contact met ouders vindt uitgebreid plaats bij inschrijving, maar ook geregeld tussendoor tijdens haal- of brengmomenten, telefonisch, per e-mail en middels een nieuwsbrief. Twee keer per jaar wordt er een contactmiddag voor ouders georganiseerd. Evaluaties vinden dan ook doorlopend plaats.

Contacten buiten de groep tussen leerlingen wordt gestimuleerd, waarvoor ook een lijst met adresgegevens wordt uitgereikt aan het begin van het jaar. Alleen bij hoge uitzondering vindt er een wisseling plaats van leerlingen tijdens het schooljaar.

Begeleiding van de scholen beperkt zich tot de mogelijkheid van overleg met Inge van 2 x 1 uur per schooljaar per leerling.

2.5 Albatros te Goor

Patty van Scherpenzeel-Mollema

R.K. basisschool de Albatros, opgericht in 1973, heeft ongeveer 210 leerlingen. De school ontleent zijn naam aan de koning der zeevogels met zijn zeer grote vleugelspanwijdte. Daarmee wil de school symboliseren dat ze als school zeer brede aandacht hebben voor kinderen, ouders en allen die bij de school betrokken zijn. Onder deze vleugels kan en mag iedereen tot zijn recht komen. Orde en regelmaat zorgen dat er ruimte is voor elk kind. De Albatros kent weinig zorgleerlingen en is een vrijwel blanke school uit de sociale midden- tot hogere klasse.

De school combineert Daltononderwijs met klassikaal onderwijs.

Het schooljaar 2001-2002 heeft in het teken gestaan van het ontwikkelen van beleid voor ++- leerlingen onder begeleiding van de onderwijsbegeleidingsdienst Drienerwoold. De weektaken voor deze leerlingen zijn gecompact, verrijkt en verdiept. Bovendien had ik op vrijwillige basis reeds in mei 2001 een verrijkingsgroepje in het leven geroepen voor 2 leerlingen van groep 5. Voor het schooljaar 2002-2003 staat op het programma het beleid verder te ontwikkelen en te implementeren zodat er een doorgaande lijn ontstaat voor ++-leerlingen. Ook zal de verrijkingsgroep uitgebreid worden naar de overige klassen. Nog niet bekend is op welke wijze dat zal gaan gebeuren. De school gaat hiervoor formatie-uren beschikbaar stellen.

De verrijkingsgroep, inmiddels 3 leerlingen uit groep 6, kwam in schooljaar 2001-2002 in eerste instantie een hele middag per week bij elkaar. Als basis heb ik het meerfactorenmodel van Renzulli/Mönks gebruikt. Door het bieden van intellectuele uitdaging binnen een, weliswaar kleine groep peers, wil ik taakgerichtheid en creativiteit beter ontwikkelen, zodat hoogbegaafd gedrag productief gemaakt kan worden. Hierbij vind ik het erg belangrijk dat de kinderen heel diep en langdurig een onderwerp bestuderen waarin ze erg geïnteresseerd zijn. Het eerste project "het oude Egypte" werd na ruim een half jaar zeer succesvol afgesloten met een spreekbeurt en tentoonstelling voor de hele school. Wegens concentratieproblemen van één van de leerlingen hebben we daarna de verrijkingsgroep verkort tot 1,5 uur per week. De tweede helft van het schooljaar hebben we ons bezig gehouden met : computerlessen (Word, Excel, Powerpoint) en het project huizen : ontwerp je droomhuis en bouw het op schaal van karton.

Nu de school mijn initiatief gaat overnemen, moet er over tal van zaken worden nagedacht : Selectie van leerlingen, organisatie en opzet van de verrijkingsgroepen, doorgaande lijn, evaluatie, communicatie. Ik ben erg blij met dit initiatief, want nu kan de doorgaande lijn opgezet en gewaarborgd worden. De school heeft mij gevraagd hen daarbij te ondersteunen, wat ik natuurlijk graag zal doen.

2.6 Schematisch overzicht van de aan het onderzoek deelnemende verrijkingsgroepen

Tijdens het bezoek en observatie aan de deelnemende verrijkingsgroepen zijn met de leerkrachten de volgende vragen besproken :

1. Wanneer is de verrijkingsgroep gestart en wat was de aanleiding?
2. Hoe is verrijkingsonderwijs bij jullie georganiseerd?
3. Hoeveel formatie-uren zijn beschikbaar?
4. Op welke wijze heb je jezelf verdiept in theorie rondom hoogbegaafdheid?
5. Waar komt je persoonlijke interesse vandaan in hoogbegaafdheid?
6. Zijn er los van de verrijkingsgroep nog meer uren beschikbaar voor Plus-leerlingen?
7. Hoe vindt de selectie plaats (alleen hoogbegaafd getest, of ook A+ IIn), vanaf welke groep, door wie?
8. Welk model van hoogbegaafdheid wordt gehanteerd?
9. Welke activiteiten vinden plaats in de verrijkingsgroepen (verrijking, verbreding, verdieping)?
10. Is er algemene documentatie aanwezig over de groep, de school het beleid etc.?
11. Hoe is de tevredenheid tot nu toe bij leerlingen, leerkracht, ouders, school?
12. Hoe en wanneer vindt terugkoppeling plaats met de leerkracht, school, ouders?
13. Wordt er wel geëvalueerd met de leerlingen?

Op de volgende pagina zijn de antwoorden van de deelnemende verrijkingsgroepen schematisch weergegeven :

	Plusklassen 't Palet Diemen Carola van Rijn Willeke van der Molen	Plusklas den Bosch Marita van den Heuvel Lucy Stoffele Sandra Bongers	E.L.S Leiden Julliete van Deursen	Vrijklingsklassen Bussum Inge Korstamje	Vrijklingsklas Albatros Goor Patty van Schepenzeel
1.	'99 - '00 Willeke; Carola '00-'01	Enquête van Hint leiden tot oprichting Werkgroep Hoogbegaafden. Voorjaar 2000 pilot. '00-'01 Plusklas onder verantwoordiging van WSNS regio Den Bosch.	Januari 2000. Het aanbieden van leerstof en geven van instructie voor kinderen met een (grote) ontwikkelingsvoorsprong, w.o. hoogbegaafde kinderen, was te grote belasting voor leerkrachten.	September 1998 1 ^e groep, september 2001 2 ^e groep, ontstaan uit grote vraag en wens van Inge en haar RT-praktijk	Mei 2001; noodzaak voor 2 leerlingen groep5
2.	Carola 15 vrijdagen waarop groep 6- 1 uur, groep 7- 1 uur verrijkingsklas. De overige uren worden besteed aan begeleiding leerkrachten, schrijven beleid, voorbereiding. Willeke doet hetzelfde 15 maandagen voor de groepen 5 en 8. In totaal 24 leerlingen.	Plusklasleerlingen kunnen worden ingeschreven voor 1 sessie van 16 weken, 15 lln per sessie. Soms mogen kinderen later opnieuw een sessie volgen. Iedere woensdagochtend.	Extra taal- en reken groepen. Vanaf groep 5 die per week 45 minuten bij elkaar komen. De rekenmethode wordt gecompact en de kinderen krijgen een extra weektaak mee voor in de klas. De taalmethode wordt door de eigen lkr. gecompact. In totaal 25 tot 30 leerlingen.	Donderdagmiddag : jongere hoogbegaafde leerlingen (13 lln) Vrijdagmiddag : oudere hoogbegaafde leerlingen (14 lln)	Pro deo, iedere vrijdagmiddag. In eerste instantie de hele middag, door concentratieproblemen leerling nu 90 min. Momenteel alleen groep 6.; Schooljaar 2002-2003 wordt doorgaande lln opgezet
3.	Totaal 240 uur op jaarbasis	2 leerkrachten, 2 dagen per week	16 uur per week	n.v.t.	Schooljaar 2001-2002 geen, vanaf schooljaar 2002-2003 wel, aantal uren nog onbekend.
4.	Carola : ECHA, stage op school voor hb in VS, afkinderopdracht hb Willeke : opleiding Rob Brunia	Seminarium Orthopedagogiek Utrecht, ECHA	Diverse cursussen en netwerkbijeenkomsten, ECHA	ECHA, RT	ECHA
5.	Carola : als exchange student in huis gewoond bij directeur school voor hb in VS. Afkinderopdracht en stage P.A.	Marita : hoogbegaafde zoon Sandra : hoogbegaafde leerlingen in de eigen klas	Persoonlijke interesse	2 hoogbegaafde kinderen, zelf hoogbegaafd	Oudste zoon is 1 van de verrijkingsgroep leerlingen
6.	Zie vraag 2	Schrijven van evaluatieverslagen voor ouders en scholen. Begeleiding van leerkrachten en scholen van de kinderen. Voorbereiding, overleg.	Groep 0 t/m 4: door de leerkrachten zelf met ondersteuning van de intern begeleider. Rest uren Julliete ter voorbereiding	Overleg met ouders, 2 x 1 uur overleg per jaar met de eigen school van de leerlingen, op aanvraag van de school	Nee, school is echter bezig beleid voor plusleerlingen te maken samen met OBD
7.	lIn aangemeld via leerkracht op basis cito, avi, resultaten	Alleen hb. leerlingen met sociaal en of emotionele problemen	Julliete stelt samen met IB groepen samen m.b.v. verslagen	Leerlingen aangemeld via ouders, school of	Nog niet bekend

	methoden en Sibbel observatielijst. 3 van de 24 leerlingen zijn hb getest. In toekomst ook via ouders. Vanaf groep 5 plusklassen, groepen 0 t/m 4 vinden rooster dat toelaat.	komen in aanmerking. I.n. worden aangemerkt door de school. Deelname mogelijk vanaf groep 4. 50% van de leerlingen is hb getest, 50% A of A+ I.n. die al vertrijking krijgen op school en/of versneld zijn.	voorgaande jaren, signalen ouders, cito, eventuele onderzoeken, informatie lkr. In de toekomst ook SIDI/Sibbel.	onderwijsinspectie. Allen zijn hoogbegaafd getest of hoogbegaafd bevonden in de RT-praktijk van Inge.	
8.	Model Renzulli/ Monks	Model Renzulli/Monks, waarbij het lotgenotencontact voorop staat.	Renzulli/Monks, Heller	Renzulli/Monks	Renzulli / Monks
9.	Vertrijking, vertreding en verdieping	Sociale aspecten en het sociale proces zijn het belangrijkste. Daarnaast vertrijking, verbeding, verdieping	Met name vertrijking en verdieping, ook wel vertreding	Vertrijking, verbeding, verdieping	Vertrijking, verdieping, verbeding
10.	Praktijk behoorlijk ontwikkeld, beleid einde schooljaar 2001-2002 afgerond.	Artikel in Talent Diverse verslagen.	Praktijkverslag	Inge heeft eigen foldemateriaal, artikel in Talent	School bezig met opzetten beleid.
11.	Leerlingen directe, deel team zijn zeer tevreden. Beleid op papier niet afgerond, implementatie inclusief doorgaande lijn schooljaar 2002-2003. Fundatie door grote wisseling in team nog niet stevig. Met ouders vindt nog geen evaluatie plaats.	Leerlingen, ouders, leerkrachten, scholen en WSNS zijn erg tevreden. Na afloop van redere periode vullen I.n, ouders en scholen evaluatieformulieren in.	Leerlingen, ouders, school en julleite zijn tevreden.	Leerlingen, ouders en Inge zijn zeer tevreden.	Leerlingen, ouders, school zijn tevreden. Doorgaande lijn ontbreekt nog.
12.	m.i.v. laatste rapport dit schooljaar komt een evaluatie in rapport te staan door vertrijkingstechniek en leerling. Terugkoppeling ouders en leerkracht moet structureel in toekomst.	Inakeformulier wordt ingevuld door ouders en school. Kennismakingsavond voor ouders en leerkracht. Afsluiting voor I.n, ouders, leerkracht, Ibers en directies van de scholen. Tussentijdse contacten met de scholen. Contacten met ouders op haal- en bereikbaarheden.	Enquête gehouden onder ouders. 3x per jaar bespreking met IB. Soms aanwezig bij 10-minuten gesprekken met ouders. Beoordeling op rapport	Continue tussendoor met de ouders en leerlingen. Met de school op aanvraag, zie vraag 6.	Regelmatig mondeling
13.	Aan einde ieder schooljaar middels evaluatieformulier.	Aan het einde van een periode middels evaluatieformulier	Aan einde schooljaar mondeling.	Regelmatig mondeling	Regelmatig mondeling

Hoofdstuk 3

Resultaten SchoolVragenLijst

De totale groep onderzochte leerlingen bestaat uit 41 jongens en 38 meisjes uit de groepen 4 tot en met 8. Uitgesplitst naar leeftijd, groep en geslacht ziet het er als volgt uit :

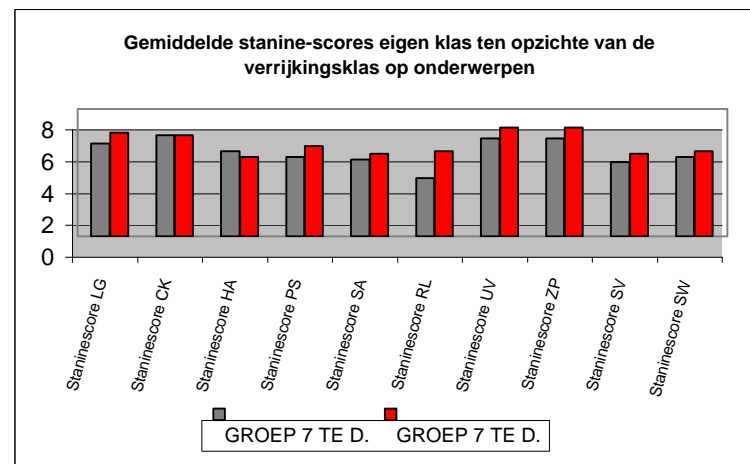
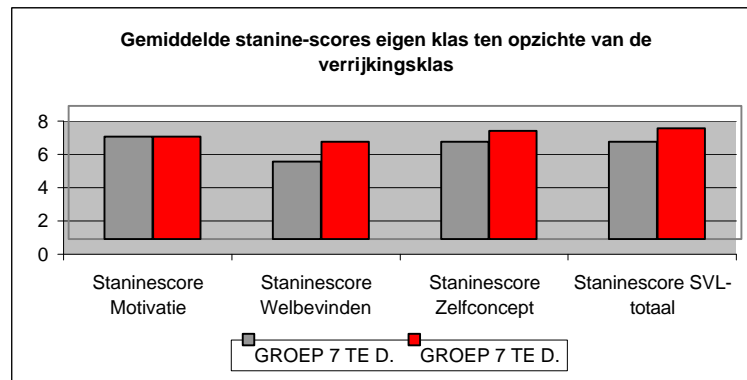
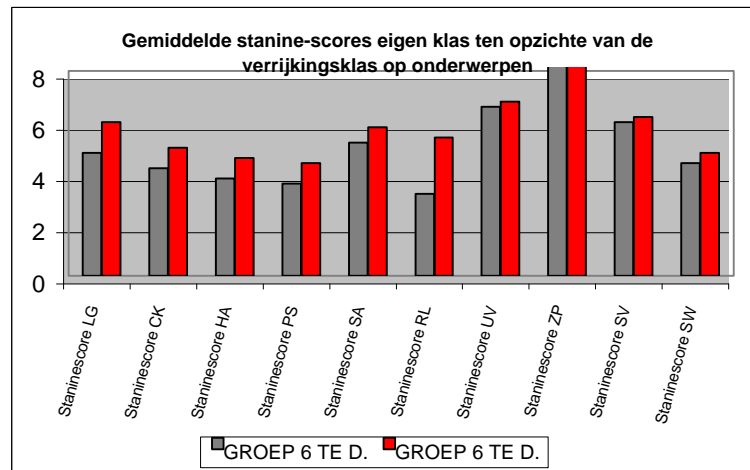
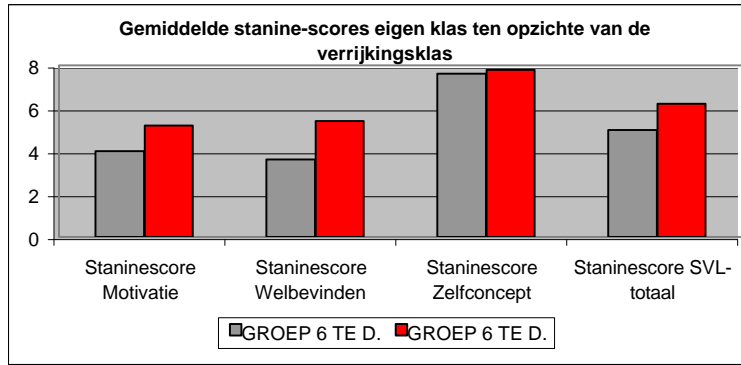
Groep 4	drie 7-jarige jongens; geen meisjes. Totaal 3 leerlingen.
Groep 5	vier 8-jarige jongens en twee 9-jarige jongens; een 7-jarig meisje, drie 8-jarige meisjes en drie 9-jarige meisjes. Totaal 12 leerlingen.
Groep 6	vijf 8-jarige jongens, vijf 9-jarige jongens en acht 10-jarige jongens; een 8-jarig meisje, zeven 9-jarige meisjes en vijf 10-jarige meisjes. Totaal 31 leerlingen.
Groep 7	een 9-jarige jongen, zes 10-jarige jongens en drie 11-jarige jongens; zes 10-jarige meisjes en vier 11-jarige meisjes. Totaal 20 leerlingen.
Groep 8	twee 11-jarige jongens en twee 12-jarige jongens; een 10-jarig meisje, vier 11-jarige meisjes en drie 12-jarige meisjes. Totaal 12 leerlingen.

In de paragrafen 3.1 tot en met 3.5 worden per verrijkingsklas de volgende resultaten in grafiekvorm weergegeven :

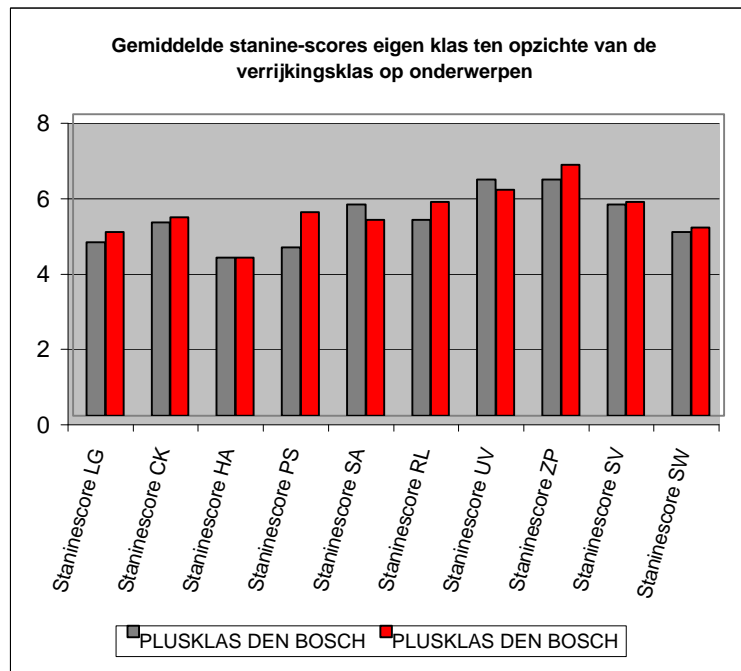
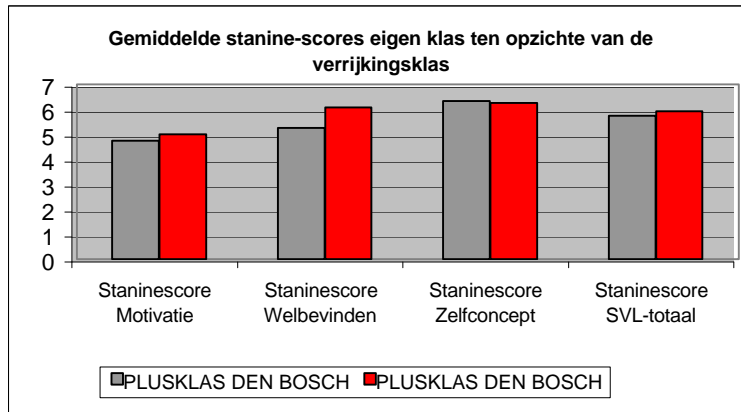
1. Gemiddelde stanine-scores voor de eigen klas (grijs) ten opzichte van de verrijkingsklas (rood): per hoofdonderwerp voor de gehele groep.
2. Gemiddelde stanine-scores voor de eigen klas (grijs) ten opzichte van de verrijkingsklas (rood): uitgesplitst naar de tien onderwerpen voor de gehele groep.

In paragraaf 3.6 wordt informatie gegeven over de totale groep leerlingen die deelnemen aan de onderzochte verrijkingsklassen op het gebied van welbevinden, plezier op school, sociaal aanvaard voelen en de relatie met de leerkracht binnen de eigen klas en binnen de verrijkingsklas.

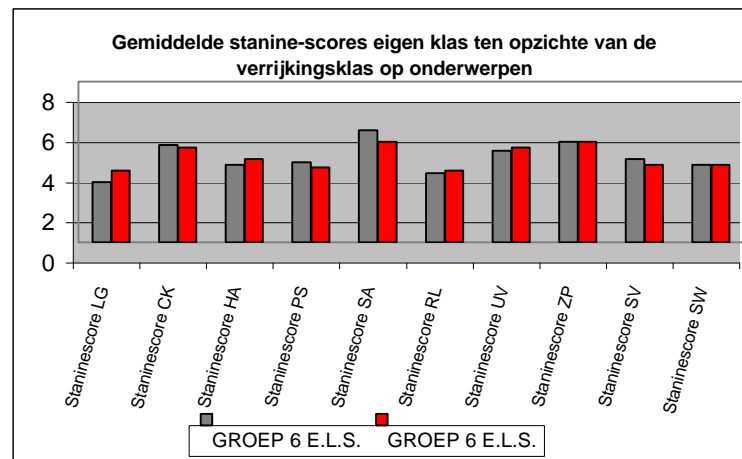
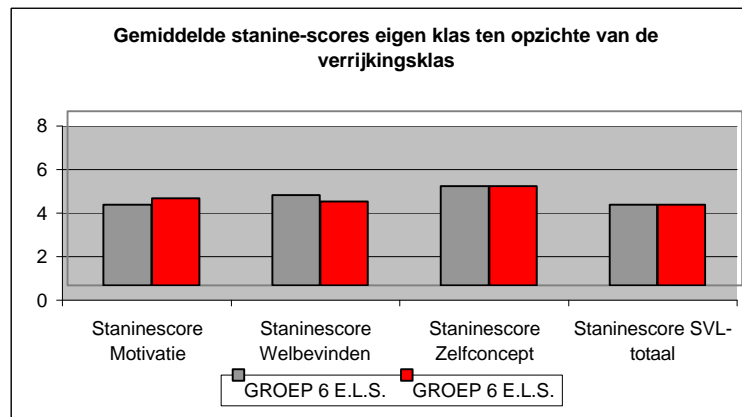
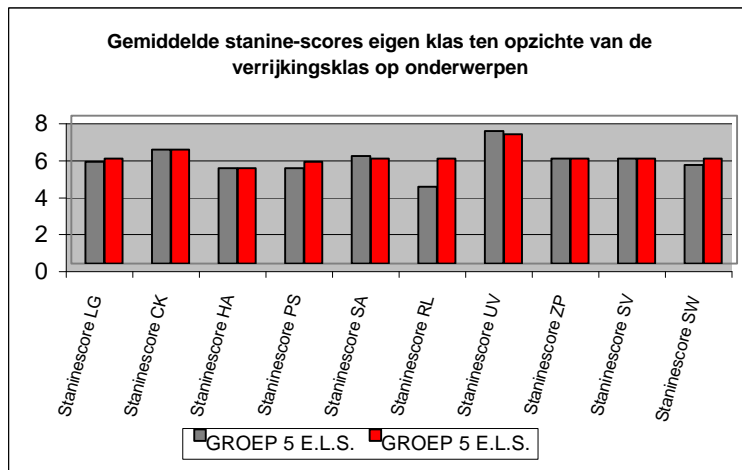
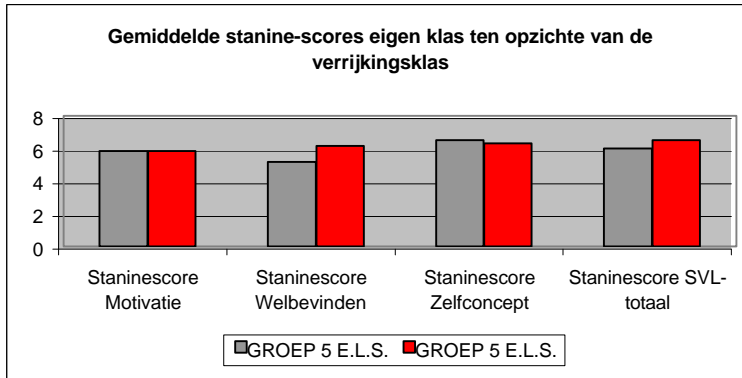
3.1 Resultaten basisschool 't Palet Diemen

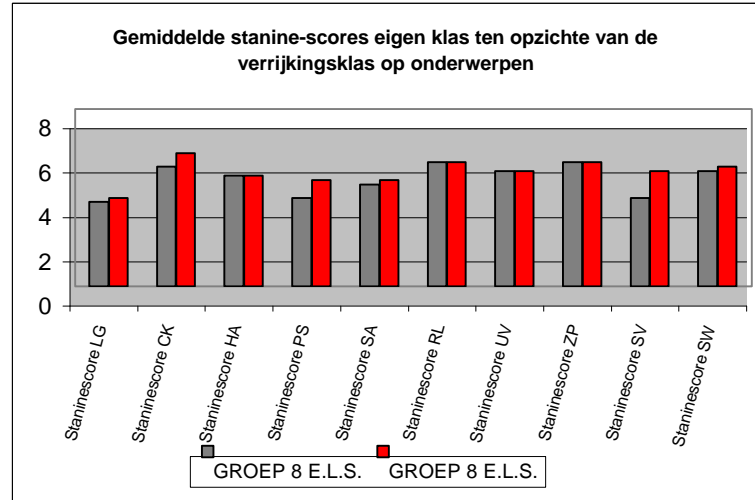
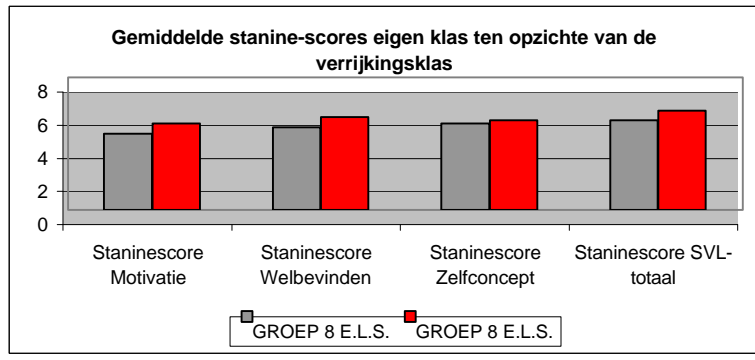
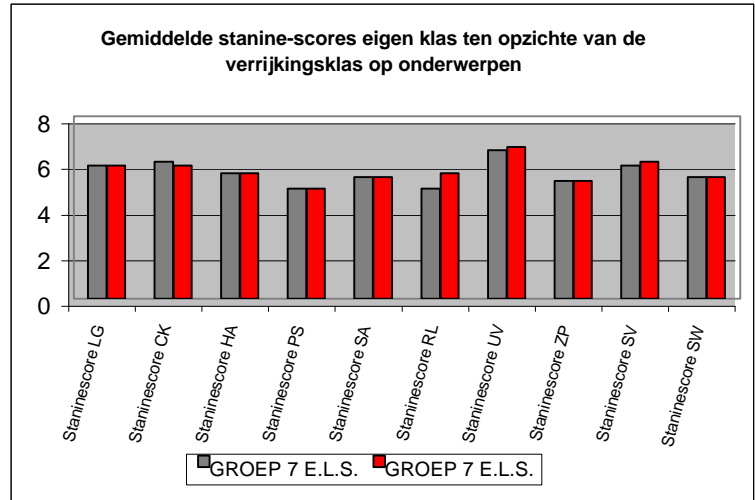
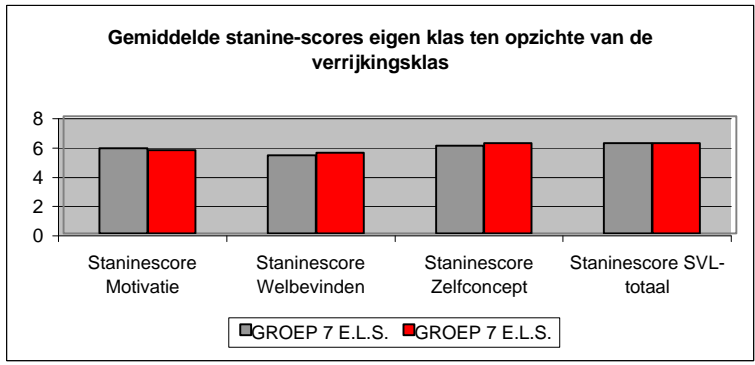

3.2 Resultaten Plusklas Den Bosch

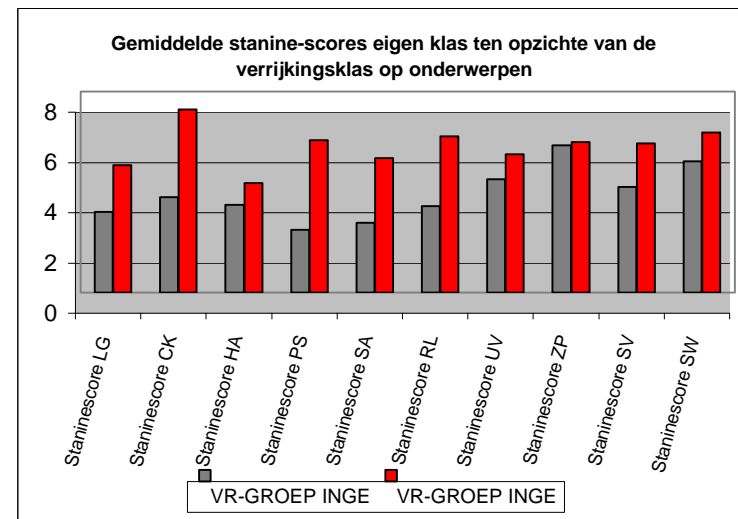
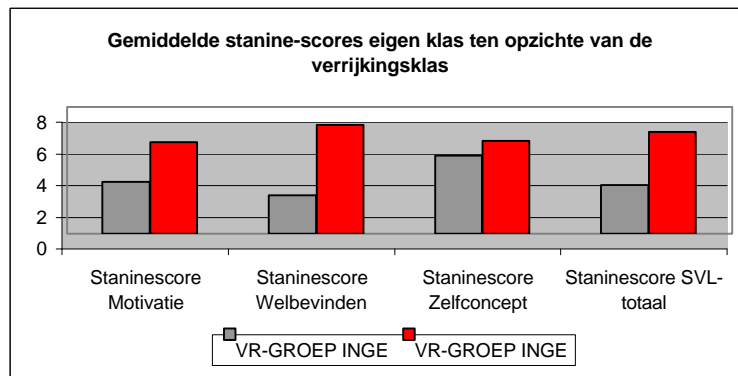
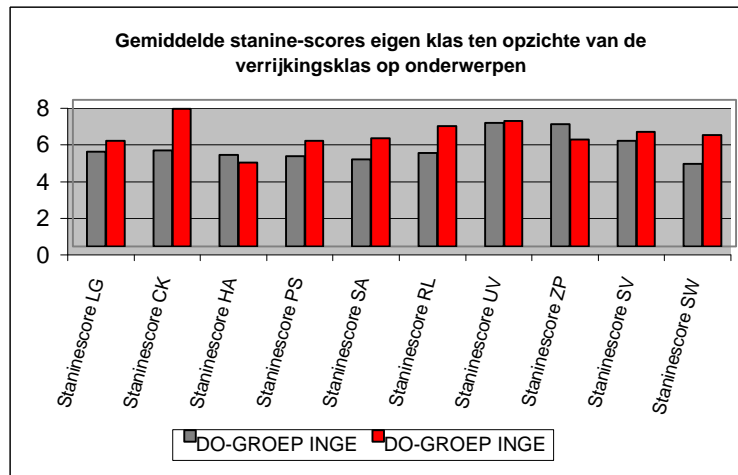
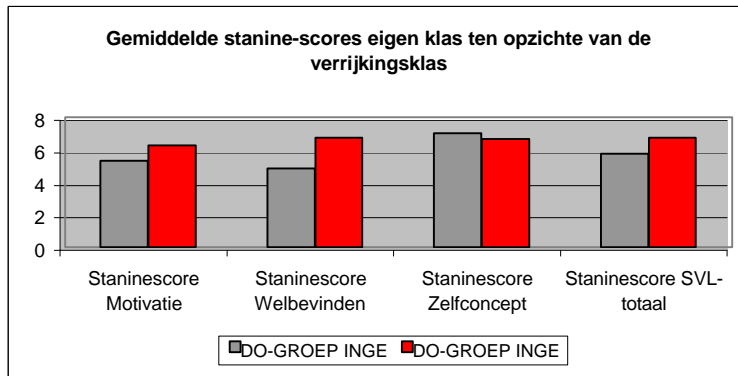

3.3 Resultaten basisschool E.L.S. Leiden

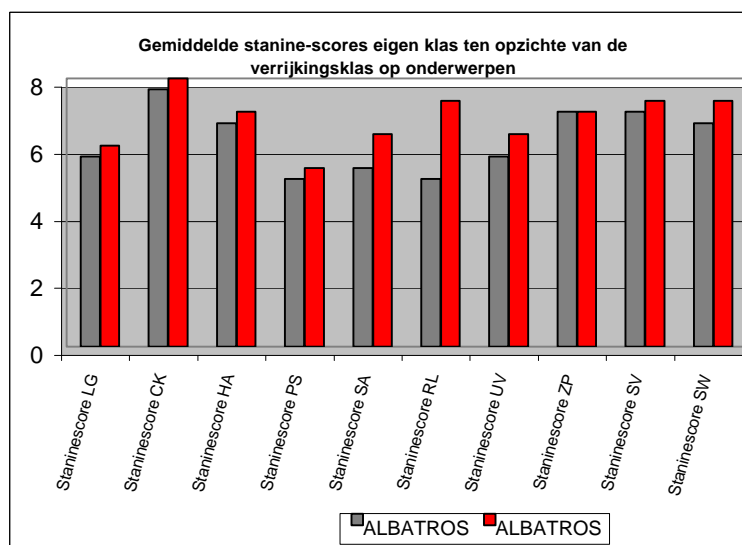
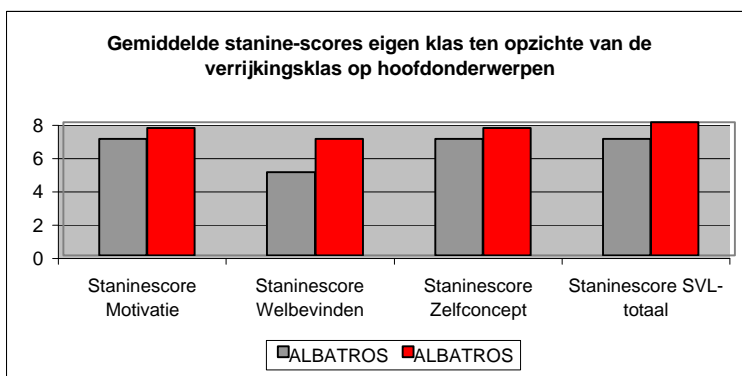

3.4 Resultaten verrijingsklassen Inge Korstanje Bussum

3.5 Basisschool de Albatros Goor

Hoofdstuk 4

Bespreking en interpretatie van de resultaten

De in hoofdstuk 3 gepresenteerde grafieken laten het totale beeld van de SVL-resultaten per verrijkingsgroep zien. Dit onderzoek richt zich met name op het hoofdonderwerp Welbevinden, bestaande uit de onderwerpen relatie met de leerkracht (RL), sociaal aanvaard voelen (SA) en plezier op school (PS). De in de tweede grafiek gepresenteerde gegevens betreffende de onderwerpen zelfvertrouwen bij proefwerken (ZP) en huiswerk attitude (HA) dienen genegeerd te worden, daar er binnen de verrijkingsgroepen zelden tot nooit huiswerk wordt gegeven en proefwerken worden afgenomen. Genoemde onderwerpen maken deel uit van de hoofdonderwerpen Zelfconcept en Motivatie. Deze geven daardoor een iets afwijkend beeld, welke gezien de resultaten echter vrijwel verwaarloosbaar zijn. Om een volledig beeld te geven van de resultaten zijn ze wel opgenomen in de grafieken. Ook dient te worden opgemerkt dat individuele extreem hoog of laag scorende leerlingen de gemiddelde scores beïnvloeden.

In onderstaande paragrafen worden per deelnemende verrijkingsgroep de gemiddelde resultaten over de gehele groep op het gebied van welbevinden besproken en geïnterpreteerd. Hierbij kan alleen gesproken worden over de verschillen in scores, daar voor conclusies longitudinaal onderzoek voorwaarde zijn.

4.1 Basisschool 't Palet Diemen

Groep 6 :

De stanine-score welbevinden binnen de verrijkingklas is hoger dan binnen de eigen klas. Met name de relatie met de leerkracht lijkt daarin een grote rol te spelen. Ook is er een verschil in het sociaal aanvaard voelen en het plezier op school.

Groep 7 :

De stanine-score welbevinden binnen de verrijkingklas is hoger dan binnen de eigen klas. Met name de relatie met de leerkracht lijkt daarin een grote rol te spelen. Ook is er een verschil in het sociaal aanvaard voelen en het plezier op school.

4.2 Plusklas Den Bosch

De stanine-score welbevinden binnen de verrijkingklas is hoger dan binnen de eigen klas. Met name het plezier op school lijkt daarin een rol te spelen. Ook is de score "relatie met de leerkracht" hoger binnen de verrijkingklas. Het score sociaal aanvaard voelen is echter in deze groep gemiddeld lager binnen de verrijkingklas. Aangezien de leerlingen van de Plusklas slechts maximaal 16 weken aanwezig zijn, de SVL is afgenomen in de 14^e week, zou dat een oorzaak kunnen zijn in de gemiddelde kleine afname aan sociaal aanvaard voelen binnen de groep. De relatief korte tijd geeft de

kinderen, gezien hun achtergrond met sociaal- en emotionele problemen, mogelijkwerwijs niet genoeg tijd elkaar goed te leren kennen. Ook andere redenen kunnen hieraan ten grondslag liggen.

4.3 Basisschool E.L.S Leiden

Groep 5 :

De stanine-score welbevinden binnen de verrijkingsklas is hoger dan binnen de eigen klas. Met name de relatie met de leerkracht lijkt daarin een rol te spelen. Ook is de score "plezier op school" hoger binnen de verrijkingsklas. Het sociaal aanvaard voelen scoort lager binnen de verrijkingsklas.

Groep 6 :

De stanine-score welbevinden binnen de verrijkingsklas is lager dan binnen de eigen klas. Met name het sociaal aanvaard voelen lijkt daarin een rol te spelen. Ook de score "plezier op school" is lager dan in de eigen klas, terwijl de relatie met de leerkracht juist hoger is binnen de verrijkingsklas. De groep scoort over het geheel gemiddeld laag.

Groep 7 :

De stanine-score welbevinden binnen de verrijkingsklas is hoger dan binnen de eigen klas. Met name de relatie met de leerkracht lijkt daarin een rol te spelen. Het sociaal aanvaard voelen en het plezier op school is voor deze groep gemiddeld gelijk gebleven.

Groep 8 :

De stanine-score welbevinden binnen de verrijkingsklas is hoger dan binnen de eigen klas. Vooral het plezier op school lijkt daarin een rol te spelen. De relatie met de leerkracht is gelijk gebleven en het sociaal aanvaard voelen is hoger binnen de verrijkingsklas.

4.4 Verrijkingsklassen van Inge Korstanje Bussum

Donderdaggroep :

De stanine-score welbevinden binnen de verrijkingsklas is hoger dan binnen de eigen klas. Vooral de relatie met de leerkracht lijkt daarin een grote rol te spelen. Ook de scores op de aspecten plezier op school en het sociaal aanvaard voelen zijn hoger binnen de verrijkingsklas.

Vrijdaggroep :

De stanine-score welbevinden binnen de verrijkingsklas is gemiddeld veel hoger dan binnen de eigen klas. Vooral het plezier op school speelt daarin een grote rol. Ook de scores op de aspecten relatie met de leerkracht en het sociaal aanvaard voelen zijn hoger binnen de verrijkingsklas.

4.5 Basisschool de Albatros Goor

De stanine-score welbevinden binnen de verrijkingsklas is hoger dan binnen de eigen klas. Vooral de relatie met de leerkracht lijkt daarin een grote rol te spelen. Ook de scores op de aspecten plezier op school en het sociaal aanvaard voelen zijn hoger binnen de verrijkingsklas.

Hier dient echter wel rekening gehouden te worden met het feit dat twee van de drie verrijkingsgroepleerlingen de SVL sociaal wenselijk heeft ingevuld.

4.6 Totale groep deelnemende leerlingen.

Uit hoofdstuk 2 blijkt dat, zoals Carter (1993) ook constateerde, verrijkingsklassen uniek zijn qua opzet, en deels ook qua doelstelling. De aan dit onderzoek deelnemende verrijkingsklassen verschillen bovendien onderling van samenstelling en bevinden zich in verschillende delen van het land. Binnen de groepen zien we een grote heterogeniteit, vrijwel alle profielen van hoogbegaafdheid zijn aanwezig, Betts en Neihart (1998). De scholen waar de binnenschoolse verrijkingsklassen deel van uit maken, verschillen bovendien ook onder andere qua opzet, leerlingenaantal en sociaal milieu. Het ontbreken van een vergelijkingsgroep met hoogbegaafde leerlingen van dezelfde leeftijd, achtergrond en bekwaamheden die zich niet in een verrijkingsgroep bevinden, maakt dat dit onderzoek geen evaluatie is, maar een eerste exploratieve meting, Carter (1993). Hierdoor is onderling vergelijken van de SVL resultaten niet mogelijk. Wel kan de totale groep deelnemende leerlingen als geheel worden bekeken.

Uit het onderzoek blijkt dat bijna 65% van de aan het onderzoek deelnemende leerlingen in groep 6 of 7 zit, waarbij jongens uit groep 6 de grootste groep vormen. Zowel op 't Palet als op de E.L.S. is gekozen voor verrijkingsgroepen vanaf groep 5. Bij de bovenschoolse verrijkingsgroepen is die grens niet gesteld en zien we toch slechts 3 deelnemende jongens en 1 meisje uit groep 4 en géén kinderen uit de groepen 0 tot en met 3. Zoals Gallagher & Gallagher (1994) aangeven wordt (hoog)begaafdheid pas onderkent als de leerling verder in het leerproces komt. Op jonge leeftijd wordt een "speciale behandeling" vaak gezien als voortrekken en ongelijke behandeling. De aan dit onderzoek deelnemende basisscholen begeleiden de jongere plus-kinderen binnen de eigen groep. Uit de tabel blijkt tevens, qua leeftijd in een bepaalde groep, dat er meerdere kinderen mogelijk een of meer malen versneld hebben. Nader onderzoek naar de mate van welbevinden van de versnelde leerlingen zou interessante gegevens op kunnen leveren.

Uit tabel 3.6 (a) blijkt uit dat binnen de onderzochte verrijkingsklassen slechts 7,6% van de leerlingen (9,7% jongens en 5,3% meisjes) een lage stanine-score (3 of lager) halen op het hoofdonderwerp welbevinden. Binnen de eigen klassen scoren 38% van de leerlingen (34,3% jongens en 42,1% meisjes) een 3 of lager.

In de middengroep, met een stanine-score van 4, 5 of 6 zien we in dit onderzoek een toename van 40,6% (46,4% jongens en 34,3% meisjes) binnen de eigen klassen, naar 50,6% (51,2% jongens en 50% meisjes) binnen de verrijkingsklassen. Deze toename wordt veroorzaakt doordat veel kinderen, zoals uit het voorgaande blijkt, doorstromen van een lage score naar een score in de middengroep.

Dit wordt volgens de tabellen 3.6 (b), (c) en (d) bij meisjes naar het lijkt vooral veroorzaakt door een betere relatie met de leerkracht en in gelijke mate een verbetering van de onderwerpen PS en SA. Bij jongens wordt deze verbetering mijns inziens vooral veroorzaakt door de toename van het plezier op school en in iets mindere mate door de verbetering van het sociaal aanvaard voelen.

In de groep hoge scores op het gebied van welbevinden zien we in dit onderzoek een sterke verbetering. Binnen de eigen klas scoren 21,5% van de leerlingen (19,5% jongens en 23,7% meisjes) hoog, dat wil zeggen een stanine-score van 7 of hoger. Binnen de verrijkingsgroep scoren 41,8% van de leerlingen (39,1% jongens en 44,8% meisjes) hoog. Het lijkt zo dat op grond van de tabellen 3.6 (b) (c) en (d) de verbetering bij jongens vooral veroorzaakt wordt door de toename van de relatie met de leerkracht en in iets mindere mate door de toename van het plezier op school. Het sociaal aanvaard voelen blijft voor jongens en meisjes bij deze hoog scorende leerlingen vrijwel gelijk. Bij meisjes zien we ook met name een verbetering van de relatie met de leerkracht, maar nauwelijks een toename van het sociaal aanvaard voelen.

In de literatuur wordt door Renzulli bevestigd dat de rol van de leerkracht een zéér belangrijke ingrediënt is in leermodellen. Een positieve relatie, frequente verbale interactie op hoog niveau, flexibiliteit en humor, kennis van diverse vakgebieden, passie voor en kennis over hoogbegaafdheid en een natuurlijke instructietechniek zijn een belangrijke voorwaarden voor het goed functioneren van de leerlingen. Hoe kinderen over zichzelf denken is van invloed op het functioneren en hun welbevinden. De leerkracht heeft een belangrijke taak in het bevorderen van de innerlijke motivatie en het stimuleren van het welbevinden, Kuipers (2001).

Er zijn ook een aantal leerlingen die binnen de verrijkingklas laag scoren of lager scoren dan binnen de eigen klas. Het valt op dat vooral de jongste jongens zich binnen de verrijkingklas soms minder sociaal aanvaard voelen en in een aantal gevallen ook minder plezier op school hebben.

Lager scoren kan veroorzaakt worden, zoals van Gerven (2001) aangeeft, door vele aspecten : niet gewend zijn te presteren, ernstig gedemotiveerd zijn, verzet tegen autoriteit en afwijzen van verantwoordelijkheid, zeer sterke sociale en/of emotionele problemen, andere professionele hulp nodig, sterk onderpresteren, nog niet gewend binnen de verrijkingsgroep, misschien ook niet op hun plaats binnen de verrijkingsgroep. Nader onderzoek hiernaar zou wenselijk zijn.

Tenslotte kan geconstateerd worden dat slechts 1 (2,4%) jongen en 1 (2,6%) meisje op het gebied van welbevinden lager binnen de verrijkingklas dan binnen de eigen klas scoren, beide zijn 9-jarigen. Neutraal scoren 20 (48,8%) jongens en 17 (44,7%) meisjes. Hoger scoren 20 (48,8%) jongens en 20 (52,6%) meisjes, waarbij opvalt dat vooral 9 - en 10 jarige jongens extreem hoger scoren terwijl dat bij meisjes binnen alle leeftijden plaatsvindt.

Hoofdstuk 5

Conclusies en aanbevelingen

5.1 Conclusies

Onderzocht is de mate van welbevinden van (hoog)begaafde leerlingen in diverse verrijkingsgroepen ten opzichte van de eigen groep :

- De onderzochte verrijkingklassen zijn uniek. Hierdoor is het onderling vergelijken van de SVL-resultaten niet mogelijk.
- Hoewel de onderzochte verrijkingsgroepen uniek zijn, leidt deelname aan een van deze groepen voor een groot deel van de leerlingen tot een hogere score op het gebied van het welbevinden.
- Het deelnemen aan een van de onderzochte verrijkingsgroepen heeft voor vrijwel geen enkele leerling geleid tot een lagere score op de mate van welbevinden.
- Uit het onderzoek blijkt dat naast de relatie met de leerkracht, het sociaal aanvaard voelen en het plezier op school, ook het geslacht van de leerlingen, de leeftijd en de wijze waarop de verrijkingklas is opgezet van invloed zijn op de mate van verandering van het welbevinden.

5.2 Aanbevelingen

- Longitudinaal onderzoek van leerlingen binnen verrijkingsgroepen is zeer wenselijk, daar pas na langdurig onderzoek conclusies kunnen worden getrokken over toename van scores op het gebied van welbevinden ten opzichte van de eigen klas. Tevens zijn dan langdurige effecten van deelname aan een verrijkingsgroep waarneembaar.
- Onderzoek naar selectie van leerlingen voor verrijkingsgroepen is wenselijk, daar een verrijkingsgroep beoogt het welbevinden, motivatie en zelfconcept van alle deelnemende leerlingen te verbeteren. Voor leerlingen met problemen buiten de doelstelling van een verrijkingsgroep kan andere adequate hulp gezocht worden.
- Om selectie van leerlingen in verrijkingsgroepen te kunnen verbeteren en deelnemende leerlingen beter te kunnen begeleiden, is onderzoek naar de oorzaken van lager scorende leerlingen binnen verrijkingklassen op het gebied van welbevinden wenselijk.
- Een longitudinale casestudie van een nieuw op te richten verrijkingsgroep, waarbij vooraf een SVL wordt afgenomen en vervolgens langdurig halfjaarlijks opnieuw, kunnen op het gebied van welbevinden, motivatie en welzijn waardevolle gegevens opleveren indien deze naast de doelstellingen, opzet en de activiteiten van de verrijkingsgroep worden gelegd. De aldus verkregen gegevens kunnen voor veel basisscholen een raamwerk opleveren voor hun verrijkingsgroepen.
- Onderzoek naar de voor- en nadelen van verrijkingsgroepen voor de groepen 0 tot en met 3 ten opzichte van begeleiding binnen de klas, zou basisscholen kunnen ondersteunen in hun keuzes en beleid voor (hoog)begaafde leerlingen.

Literatuur

- Carter, K.R. Evaluation of gifted programs. *Reader International handbook of Research and Development of Giftedness and Talent*, 245-274. Oxford : Pergamon.
- Gallagher, J.J. & Gallagher, S.A (1994). Teaching the gifted child : school adaptations for the gifted. *Reader International handbook of Research and Development of Giftedness and Talent*, 68-97. Oxford : Pergamon.
- Gerven, van E. (2001). *Zicht op hoogbegaafdheid*. Utrecht : Lemma.
- Mönks, F.J. & Mason, E.J. Developmental theories and giftedness. *Reader International handbook of Research and Development of Giftedness and Talent*, 89-101. Oxford : Pergamon.
- Renzulli, J.S. A general theory for the development of creative productivity in young people. *Reader International handbook of Research and Development of Giftedness and Talent*, 51-72. Oxford : Pergamon.
- Vorst, H.C.M. *SchoolVragenlijst voor Basisonderwijs en Voortgezet onderwijs. Handleiding en verantwoording*. Lisse : Swets & Zeitlinger.
- Hupkes, E. (2001). Project Plusklas. *Talent*, 6, 6-8.
- Korstanje, I. (2001). Gewoon één keer per week jezelf kunnen zijn... *Talent*, 6, 9-11.
- Kuipers, J. (2001). Ik vind de juf lief. *Talent*, 3, 18-20.
- Deursen, van J. (2001). Begaafde kinderen op de Eerste Leidse Schoolvereniging. ECHA stageverslag.
- Korstanje, I. (2001). Verrijkingklas. ECHA Major Project.
- Zanen, van C. (2001). Verslag plusgroepen basisschool 't Palet. ECHA stageverslag.